

YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM VE TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN POSTMODERNİST ROMANLARIN ÖNEMİ: KİTAB-ÜL HİYEL ROMANI ÖRNEĞİ

THE IMPORTANCE OF POSTMODERNIST NOVELS IN TERMS OF CONSTRUCTIVIST APPROACH AND TURKISH EDUCATION: THE EXAMPLE OF KİTAB-ÜL HİYEL

Enes YAŞAR¹

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, *Kitab-ül Hiyel* romanındaki postmodern unsurları yapılandırmacı yaklaşım ve Türkçe eğitimi açısından ele alarak önemini ortaya koymaktır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre bireyin iç dünyası, dış dünyadan bağımsız bir şekilde anlam kazanmaktadır. Bu nedenle bireyler dış dünyayı algılamak için birçok anlam ve bakış açısının ortaya çıktığı görülmektedir. Benzer şekilde eğitim alanında da bireylerin bilgiyi anlamlandırırken çeşitli şekillerde yorumladıkları ve zihinlerinde yeniden inşa ettikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yapılandırmacı yaklaşım bireylere tek bir doğrunun olmadığı anlayışını kazandırmaya çalışmaktadır. Edebî manada bu anlayışı postmodern unsurlara sahip romanların kazandırabileceği görülmüştür. Bu çerçevede çalışmada *Kitab-ül Hiyel* romanındaki postmodern unsurların bireylerin öznel gerçekliklerinin farkına varmalarına imkân sağlayabileceği tespit edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada amaçlı örneklem yoluna gidilmiş olup *Kitab-ül Hiyel* romanı ele alınmıştır. Romanın anlatı unsurları yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda değerlendirilmiş olup elde edilen çözümler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu çerçevede *Kitab-ül Hiyel* romanında okurların kâşifler aracılığıyla öz benlikleri ve arzuları arasında eleştirel okumalar gerçekleştirebileceği tespitinde bulunulmuştur. Ayrıca okurların ironik anlatı yoluyla metni yapışökümüne uğratabileceği ve çok katmanlı bir yapı üzerinden metni anlamlandırabileceği anlayışı hâkim olmuştur. Bunların yanı sıra romanın bireyleri eleştirel ve yaratıcı düşünmeye sevk edebileceği ve aktif bir okur olmaya yönlendirebileceği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yapılandırmacı yaklaşım, eğitim, postmodernist roman, Türkçe eğitimi

ABSTRACT: The aim of this study is to reveal the importance of postmodern narration in the *Kitab-ül Hiyel* in terms of constructivist approach and Turkish education. For this reason, it is seen that many meanings and points of view emerge while individuals perceive the outside world. Similarly, in the field of education, it is understood that individuals interpret information in various ways and reconstruct it in their minds while making sense of information. Therefore, the constructivist approach tries to give individuals the understanding that there is no one right for everyone. It has been determined that novels with postmodern elements can bring this understanding in literary terms. It has been determined that novels with postmodern elements will give this understanding in literary sense. In this context, it can be stated that the postmodern elements in the *Kitab-ül Hiyel* can enable individuals to realize their subjective realities. *Kitab-ül Hiyel* were selected from among the novels of this period through purposeful sampling. The narrative elements of the novel have been evaluated together with the constructivist approach and the obtained analyzes are examined through the content analysis method. In this context, it has been determined that readers can make critical readings between their own selves in the *Kitab-ül Hiyel*. It is also thought that the reader can deconstruct the text through ironic narrative and make sense of the text through a multi-layered structure. In addition to these, it has been observed that the novel discussed in the study can lead individuals to think critically and creatively and become an active reader.

Keywords: Constructivist approach, education, postmodernist novel, Turkish education

Bu makaleye atf vermek için:

Yaşar, E. (2022). Yapılandırmacı yaklaşım ve Türkçe eğitimi açısından postmodernist romanların önemi: *Kitab-ül Hiyel* romanı örneği, *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(1), ss. 57-71

Cite this article as:

Yaşar, E. (2022). The importance of postmodernist novels in terms of constructivist approach and Turkish education: The example of *Kitab-ül Hiyel*. *Trakya Journal of Education*, 12(1), pp. 57-71

¹ Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, enesyasar@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4606-2592>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Constructivism is a learning theory in which knowledge is actively received by individuals, structured and reproduced in mind (Ün Açıkgöz, 2005). It allows the learner to receive, construct and interpret information in his mind. Therefore, according to the constructivist approach, when individuals encounter new information, they create new rules to explain the information better by using the rules they have previously created (Brooks and Brooks, 1999). According to the constructivist approach, the student is put at the center in the program, and attention is paid to the theory of multiple intelligences by paying attention to individual differences (Güneş, 2009). Learning is carried out by active efforts, structured in the mind rather than by memorization. In this process, it is seen that the postmodernist understanding started to bring innovations to education in the axis of the constructivist approach (Gürol, 2002). The postmodernist education system first took place in our country in 2004. This constructivist approach started in the Turkish course curriculum in 2005 (MEB, 2006). In the program, students were not asked to accept exactly the information presented to them. Individuals were expected to construct the text with their prior knowledge. Perception is made instead of memorization. In the postmodernist understanding of education, the independence of knowledge, the evaluations that change according to time and environment, the continuous production of new and the understanding of subjectivity are very important (Aslanargun, 2007). For this reason, there is no longer a single meaning in the reading process as in traditional approaches (Güneş, 2009). In this context, *Kitab-ül Hiyel* is considered to be a remarkable work in terms of constructivist approach. As a matter of fact, the postmodernist elements in the novel can be interpreted by the reader in different ways and interpreted according to individual characteristics. Based on this situation, it is aimed to evaluate the postmodernist elements in the novel *Kitab-ül Hiyel* in terms of constructivist approach.

Method

Scientific discoveries, inventions and inventions, fantastic elements, historical processes and elements based on folk culture in the narrative of *Kitab-ül Hiyel* novel were handled in accordance with the constructivist approach and analyzed with document analysis method, one of the qualitative research methods. Based on this, these stages were followed in the study and the novel *Kitab-ül Hiyel* was examined. The study group of the research is the novel *Kitab-ül Hiyel*. Determined by way of sample for novel purposes. The selection of the novel *Kitab-ül Hiyel* from İhsan Oktay Anar's novels is based on the use of an intertextual method in the narrative, the multi-layered handling of events, its reliance on the Eastern narrative tradition, its presentation in a fairy-tale atmosphere, and the use of a narrative style based on rumors. The collection of data in the study was obtained through resource scanning. In addition, the document review form was used to obtain data in the process. The data of the study were analyzed by content analysis method.

Results and Discussion

Kitab-ül Hiyel tells the life stories of the efforts and dreams of three generations of inventors who follow each other with the master-apprentice relationship in 19th century Istanbul. In the narrative, the inventors are interested in the hial science, the mechanics, with the mechanisms of primitive devices such as gears, pulleys, levers and levers. In the first part, the life story of Yâfes Çelebi is told. Then, Kara Câlud, who is the slave of Yâfes Çelebi, is included in the text, and lastly, Üzeyir Bey of Kara Câlud, who is studying at Istanbul Industrial School, is included in the narration. In the study, the personalities of these inventors, who are articulated by the master-apprentice relationship, and the machines they dream of and design are discussed within the scope of the constructivist approach. In this framework, it was understood that the reader should actively read the fiction presented in the text, develop critical and creative thoughts on the text, and re-sense the text by making inferences. Similarly, postmodernist novels put the individual in the center of the reading process and want the reader to take an active role. For this reason, in the reading process, individuals should have a quality that can think critically and reveal creative ideas according to both the constructivist approach and the postmodernist narrative. In this respect, it has been determined that individuals may not observe the desires and enthusiasm of the people on the machines during the reading process, and they can also read about the technical aspects of the machines. So much so that the inventions made by Yâfes Çelebi, Câlud and Üzeyir Bey can be seen as means of their endless passions on the one hand, and engineering designs and entrepreneurship skills on the other. As a matter of fact, according to the multiple intelligence theory, intelligence does not consist of a single structure. On the contrary, it develops independently from each other and can create different perceptions on individuals (Gardner, 1999). Individuals can again develop different interpretations in the face of a single situation or event (Altan, 2012). In the study, these different

interpretations were analyzed and evaluated within the framework of "findings for the development of science and technique and the transformation of human virtues", "findings for entrepreneurial ideas in the historical process", "findings for folk culture and oral tradition" and "findings for ironic elements".

In the novel *Kitab-ül Hiyel*, individuals read the text in multiple layers of meaning by structuring the text in the mind as in a constructivist approach and try to discover the deeper meaning. Therefore, the reader, as in the constructivist approach, concretizes the text based on his accumulation and imagination and completes the places left by the writer in his inner world. In this context, it is seen that in the novel *Kitab-ül Hiyel*, different meanings are loaded in the deep structure of the text, as well as the efforts of three generations of inventors who follow each other to realize their life stories and projects. In this context, *Kitab-ül Hiyel* is a work that is thought to contribute to the constructivist approach and Turkish education. As a matter of fact, the novel has a fictional understanding that can distract postmodernist individuals from a uniform understanding of thought and enable them to relate situations to each other.

GİRİŞ

Yapılandırmacılık, bilginin bireyler tarafından aktif olarak alındığı, zihinde yapılandırıldığı ve yeniden üretildiği bir öğrenme kuramıdır (Ün Açıkgöz, 2005). Öğrenenin bilgiyi almasına, zihninde yapılandırmasına ve yorumlamasına imkân sağlamaktadır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre bireyler yeni bir bilgi ile karşılaştıklarında önceden oluşturmuş oldukları kuralları kullanarak bilgiyi daha iyi açıklamak için yeni kurallar oluştururlar (Brooks ve Brooks, 1999). Böylelikle yapılandırıcı yaklaşımda bilgi, öğrenenler tarafından aktif bir süreç içerisinde ve deneyimler sonucu edinilir. Bu süreçte bilginin zihinde yığılmasından ziyade analiz edilerek kavranması söz konusudur. Yapılandırmacı yaklaşımda önemli olan kavramları bulmak değil, yeniden üretebilmektir. Ancak bu şekilde eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, girişimcilik ruhuna sahip ve sorunlar karşısında alternatif çözümler üreten bireylerin yetişmesi mümkün olabilecektir.

Yapılandırmacı anlayışa göre programda öğrenci merkeze alınmakta ve bireysel farklılıklara dikkat edilerek çoklu zekâ kuramına önem verilmektedir (Güneş, 2009). Öğrenme ezberden ziyade zihinde yapılandırılarak aktif çabalarla gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte yapılandırmacı yaklaşım ekseninde postmodernist anlayışın da eğitime yenilikler kazandırmaya başladığı görülmektedir (Gürol, 2002). 20. yüzyılın başlarından itibaren postmodernizm, yapılandırmacı yaklaşımla birlikte eğitim alanında karşılık bulmaya başlamıştır (Jonassen, 1991). "Postmodernizmin eğitim alanına yansımaları ABD’de 1980’lerin sonu ile 1990’ların başında birçok kitap ve makalelerin yayınlanmasıyla olmuştur" (Uslu Çetin ve Özdemir, 2019). Bunların yanı sıra Amerika’da yayınlanan pek çok dergide postmodern eğitime yer verilmiştir (Hill ve diğ., 2002).

Postmodernizmin ülkemizdeki eğitim sistemine yansımaları ise ilk olarak 2004 yılında görülmeye başlanmıştır. MEB’in 2004 yılında ilköğretim programlarında gerçekleştirdiği yapılandırmacılık eksenindeki postmodernist anlayış, program içerisinde örtük olarak uygulanmaya başlanmıştır (Akpınar, Çakmak ve Kara, 2010). 2004 programına göre öğrencilere kazandırılması gereken sekiz orta beceri belirlenmiştir. Bunlar "eleştirel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, iletişim becerisi, araştırma sorgulama becerisi, problem çözme becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, girişimcilik becerisi, Türkçeyi doğru etkili ve güzel kullanma becerisi" olarak ifade edilmiştir (MEB, 2005, 22-24). Yapılandırmacı yaklaşım anlayışı Türkçe dersi öğretim programında ise 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 2006). Programda öğrencilerin kendilerine sunulan bilgiyi aynen kabul etmeleri değil, bireysel olarak ön bilgileriyle yapılandırarak oluşturmaları beklenmiştir. Ezberleme yerine sezdirme yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla programda artık insanı üretim ve tüketim sürecinin bir aracı olarak gören ve insanı üretim süreçlerine katkı sağlamak üzere eğiten modernist anlayış sona ermiştir (Kaygusuz, 2003’ten aktaran Akpınar, Çakmak ve Kara, 2010). Bunun yerine bireyi merkeze alan öğrenci merkezli postmodernist eğitim anlayışı başlamıştır. Bu anlayışın oluşturduğu eğitim programında öğrencilerin geleceğe dair sorunları çözme yeteneğine sahip kimseler olarak yetişmeleri hedeflenmiştir (Kökten, 2013).

Postmodernizmin eğitime yansımaları çoğulculuk, yaşama dönük bilgi, kişiliğin özerkliği, bilgi bankası, bilgisayar desteği ve yaşama hazırlık kavramları çerçevesinde ifade edilmektedir (Tezcan, 2002). Postmodernist eğitim anlayışına göre öğrencilerin bireysel farklılıkları zenginlik olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda seçim yaparak ilerleme gösterebilecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle postmodernist eğitim anlayışında bilginin bağımsızlığı, zaman ve ortama göre değişen değerlendirmeler, sürekli olarak yeninin üretilmesi ve öznellik anlayışı oldukça önemlidir (Aslanargun, 2007). Postmodern eğitim anlayışına göre bireyler "sürekli değişime hızlı bir şekilde uyum sağlayabilen, kritik kararlar alabilen, yeni sosyal çevrelerde karşılaştığı farklı olaylarla başa çıkabilen, yenilikleri ve yeni ilişkileri anında saptayabilen" ve geliştirebilen kişiliklerdir (Kökten, 2013).

Öğrenciler, bu anlayışa göre eğitimin nesnesi değil, öznesi olarak görülmektedirler (Akpınar, Çakmak ve Kara, 2010). Bilgiyi yorumsanabilir bir yapı içerisinde, arama ve keşfetme yoluyla elde etmektedirler (Kırbaşoğlu Kılıç ve Bayram, 2014). Eğitim programı öğrencileri aşırı uzmanlaşmaya yönelik programlama tarzından kurtarmakta ve öğrencilerin gelecekte ihtiyaç duyacağı etkinlik tarzına yönelmelerine imkân sağlamaktadır (Kökten, 2013). Yani öznenin etkin olduğu bir eğitim programını ön plana çıkarmaktadır.

Postmodernist eğitim programı çerçevesinde bireyin öznelliğini özgün hale getiren en önemli etkenlerden birisi de yaratıcı okuma sürecidir. Postmodernist romanlarda metin, öğrencilere özgür ve geniş okuma olanakları sunmaktadır. Postmodernist anlayışa göre metinde tek bir anlam yoktur. Metin yapısökümüne uğratılabilmekte ve okunurken söylenenlerden çok, ima edilen ve söylenmeyenler üzerinde durulmaktadır (Tural, 2014). Dolayısıyla postmodern eğitim öğrencilerin farklılıklarını ortaya koyabileceği bir öğretim programı imkânı sunmaktadır (Kökten, 2013). Bu nedenle okuma sürecinde artık geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi anlatıda tek bir mana aranmamaktadır (Güneş, 2009). Lyotard (2000) ve Derrida (2008)'da da belirttiği üzere metin çoğulcu bir yapıya sahiptir. Bireyler iç dünyalarına göre metni çeşitli şekillerde yorumlayarak istedikleri çıkarımlarda bulunabilmektedirler. Postmodern romanlarda okur, metni bir bulmaca gibi çözümleyerek derin yapıdaki anlama ulaşmaya çalışmaktadır. Bu durum okuru bir yandan eğlendirirken diğer yandan da yaratıcılığını geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Bu yüzden postmodern eğitim anlayışıyla yetişen bireyler, modern eğitim anlayışındaki gibi bilgiye teslim olmuş ve belirli kalıplara sığdırılmış kişiler değildir. Aksine iç dünyalarına göre metinleri farklı şekillerde anlamlandırabilen ve olaylarla ilgili farklı çözüm yolları üretebilen kimselerdir. Buradaki başlıca etken yapılandırmacı yaklaşıma göre gerçekleştirilen okumalarda bireylerin ön bilgileriyle metindeki bilgileri bütünleştiriyor ve yeniden metni anlamlandırıyor olmalarıdır (Güneş, 2013). Dolayısıyla bu anlayışa göre metinler öğrenciler tarafından farklı şekillerde anlamlandırılabilen ve yorumlanabilmektedirler.

Kitab-ül Hiyel romanının da bu çerçevede ele alındığında yapılandırmacı yaklaşım ve Türkçe eğitimi açısından dikkate değer bir eser olduğu düşünülmektedir. Nitekim romandaki postmodernist unsurlar, okur tarafından farklı şekillerde yorumlanabilme ve bireysel özelliklere göre anlamlandırılabilme özelliğine sahiptir. Anlatıda ortaokul seviyesinde her okurun yaratıcı bir yazarlık serüvenine girişebileceği düşünülmektedir. Bu anlayışı oluşturan başlıca etken ortaokul seviyesindeki öğrencilerin romanda ele alınan unsurları kavrayabilecek algılara sahip olmalarıdır. Piaget'in kuramına göre ortalama olarak 6-7 ve 8. sınıf öğrencileri soyut işlemler dönemine geçmişlerdir (Senemoğlu, 2010). Bu seviyedeki öğrenciler, yalnızca anlatılardaki temel anlamları değil, zihin, dil ve kavram gelişimine bağlı olarak yan anlamları, mecaz anlamları, ad aktarmalarını ve deyimleri de anlayabilecek seviyededirler (Zafer, 2013). Dolayısıyla romanda aktarılan unsurların 6-7 ve 8. sınıf seviyelerindeki okurların zihinsel yeterlilikleriyle örtüştüğü düşünülmektedir. Ayrıca romanın Türkçe dersi öğretim programındaki temalarla da uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Romanın bu yönüyle eleştirel okumalara imkan sağlayabileceği ve okura eğitsellik açısından katkı sunabileceği öngörülmektedir. Öyle ki okuru yaratıcı yazarlık serüvenine yönelten romanın içeriğiyle, 6. sınıf seviyesindeki "erdemler, birey ve toplum, bilim ve teknoloji"; 7. sınıf seviyesindeki "erdemler, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji"; 8. sınıf seviyesindeki "kişisel gelişim, erdemler, birey ve toplum, sanat, hak ve özgürlükler" temaları bir bütünlük göstermektedir (MEB, 2019). Bu anlayışı yazarın romanda halk kültürü ve geleneksel anlatı biçimlerini kullanması, bilimselliğe ve akıl yürütmelere önem vermesi, sosyal becerilere yönelik duyarlılıklar oluşturması, büyümlü gerçekçiliğe dayanan efsaneleri ele alması ve ahlakî erdemleri ön plana çıkarması oluşturmuştur. Bu durumdan hareketle çalışmada *Kitab-ül Hiyel* romanındaki postmodernist unsurların yapılandırmacı yaklaşım açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla şu soruların yanıtı aranmıştır:

- *Kitab-ül Hiyel* romanında bilim ve tekniğin gelişimi insanî erdemlerin dönüşümünde nasıl bir rol oynamıştır? Roman eleştirel düşünceye ne tür katkılar sağlamıştır?
- *Kitab-ül Hiyel* romanında ele alınan tarihî sürecin girişimcilik becerisi üzerine ne gibi katkıları olmuştur? Girişimcilik eğitimi yaratıcı okuma için ne gibi farkındalıklar oluşturmuştur?
- *Kitab-ül Hiyel* romanında halk kültürü ve sözlü geleneğe dair hangi unsurlardan yararlanılmıştır?
- *Kitab-ül Hiyel* romanında ne tür ironik unsurlar kullanılmıştır? İroni ile ne amaçlanmıştır?

YÖNTEM

Yöntem bölümünde araştırmanın modeli, veri toplama aracı ve elde edilen verilerin analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Kitab-ül Hiyel anlatısında yer alan bilimsel keşifler, icatlar ve buluşlar, fantastik unsurlar, tarihî süreçler ve halk kültürüne, geleneğe dayalı unsurlar yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda ele alınıp nitel araştırma

yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Doküman incelemesi yöntemi araştırma verilerinde birincil kaynak olarak dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanmaktadır (O'leary 2004). Doküman inceleme yöntemi fiziki kaynaklardaki sınırları belirlemek, kategorize ederek araştırmak ve yorumlamak için kullanılan teknikler olarak nitelendirilirler (Payne ve Payne, 2004). Doküman incelemesi sürecinde başlıca amaç verilen bilgilerin bağımsız bir şekilde doğrulanabilmesi için halihazırdaki kaynakların gözden geçirilmesidir (Watkins, R., West Meiers, M ve Visser, Y., 2012).

Eğitim ile ilgili araştırmalarda ders kitapları, müfredat yönergeleri, okul içi ve dışı yazışmaları, toplantı tutanakları, öğrenci ders ödevleri ve sınavları, ders ve ünite planları ve eğitimle ilgili resmî belgeler doküman incelemesi kapsamında kullanılabilirler. Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre doküman incelemesi beş aşamada yapılabilir. Bunları; “dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma” şeklinde ifade etmek mümkündür. Çalışmada da bu aşamalara dikkat edilerek *Kitab-ül Hiyel* romanı incelenmiş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu *Kitab-ül Hiyel* romanı oluşturmaktadır. Roman amaçlı örneklem yoluyla belirlenmiştir. Amaçlı örneklem, evrenin tipik bir örneği olduğu düşünülen bir alt grubun örneklem olarak seçilmesidir (Sencer ve Sencer, 1978). Çalışmada İhsan Oktay Anar'ın romanları arasından *Kitab-ül Hiyel* romanının seçilmesi, anlatıda metinlerarasılık yönteminin kullanılmış olmasına, olayların çok katmanlı bir şekilde ele alınmasına, Doğu anlatı geleneğine dayanmasına, masalsi bir atmosfer içerisinde sunulmasına ve rivayetlere yönelik bir anlatı biçimine sahip olmasına dayanmaktadır.

Veri toplama araçları

Araştırmada verilerin toplanması kaynak tarama yoluyla elde edilmiştir. Bunun yanı sıra süreçte verilerin elde edilmesinde doküman inceleme formundan yararlanılmıştır. Romandan elde edilen veriler fişlenerek kategorilere ayrılmıştır. Kategoriler postmodernist unsurlar üzerinden belirlenerek kendi içerisinde anlamlı bir bütün oluşturulması sağlanmıştır. Bu formun kriterleri araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Ayrıca belirlenen kategoriler alt başlıklara ayrılmıştır. Nihai olarak romandan elde edilen veriler fişleme ve kategorize etme yoluyla tespit edilmiş ve yorumlar yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Verilerin analizi

Çalışmanın verileri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi dokümanlardaki içeriğe ilişkin tekrarlanabilen ve geçerli çıkarımlarda bulunmak için kullanılabilen bir tekniktir (Krippendorff 2004). Çoğunlukla roman ve ders kitapları gibi yazılı materyaller olmak üzere gerçekleştirilebilmektedir (Marshall ve Rossman 2006). İçerik analizine göre tümden gelimci bir yol izlenir. Araştırmacı öncelikle konuya ilişkin kategoriler geliştirir. Birbirlerine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve kategoriler çerçevesinde bir araya getirilerek anlaşılır bir halde düzenlenir ve yorumlanır (Şahin, 2013). Araştırmacı sonrasında temalar yoluyla elde etmiş olduğu veri setinde, kategorize ettiği kelime, cümle, kavram ya da olayları tablolastırır. Böylelikle içerik analizi bir teori oluşturmak için hem önceden var olan kategorileri hem de ortaya çıkan temaları kullanım yoluyla metinleri analiz eder, sistematik olarak inceler ve açık sonuçlara ulaştırır (Cohen, Manion, ve Morrison, 2007). Çalışmada Cohen'in veri analizine yönelik bir süreç takip edilmiştir. Veri analizi için öncelikle analiz etmeye değer bulunan *Kitab-ül Hiyel* romanındaki postmodernist unsurlar toplanmıştır. Ardından bu postmodernist unsurlar kategorilere ayrılmış ve kodlamaları yapılmıştır. Kodlamaların ardından veri analizi gerçekleştirilmiş ve kuramsal çıkarımlarda bulunulmuştur.

BULGULAR

Kitab-ül Hiyel, 19. yüzyıl İstanbul'unda usta çırak ilişkisiyle birbirlerini izleyen üç kuşak mucidin projelerini hayata geçirme çaba ve hayallerini anlatan hayat hikâyelerini konu edinir. Anlatıda mucitler hiyel ilmi yani mekanik, çarklar, makaralar, kaldıraçlar ve manivelalar gibi ilkel aygıtların oluşturduğu düzeneklerle ilgilenirler. İlk bölümde Yâfes Çelebi'nin hayat hikâyesi anlatılır. Ardından Yâfes Çelebi'nin kölesi konumunda bulunan Kara Câlud metne dâhil edilir ve son olarak da Kara Câlud'un İstanbul Sanayi Mektebi'nde okuyan Üzeyir Bey'ine anlatıda yer verilir.

Çalışmada usta-çırak ilişkisi ile birbirlerine eklenilen bu mucitlerin kişilikleri, hayalini kurdukları ve tasarladıkları makineler yapılandırmacı yaklaşım kapsamında ele alınmıştır. Bu çerçevede okurun metinde sunulan kurguyu aktif bir şekilde okuması, metin üzerine eleştirel ve yaratıcı düşünceler geliştirmesi ve çıkarımlarda bulunarak metni yeniden anlamlandırması gerektiği anlaşılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım bireylerin çok yönlü bakış açıları kazanmasını ve derin fikirlere ulaşmasını hedeflemektedir (Adalı, 2010).

Benzer şekilde postmodernist romanlar da okuma sürecinde bireyi merkeze almakta ve okurun aktif rol üstlenmesini istemektedir. Okuma sürecinde bireylerin hem yapılandırmacı yaklaşım hem de postmodernist anlatıya göre eleştirel düşünebilen, yaratıcı fikirler ortaya koyabilen niteliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu doğrultudan hareketle bireylerin okuma sürecinde makineler üzerinden kişilerin arzu ve heveslerini gözlemleyebilecekleri gibi makinelerin teknik yönleriyle ilgili okumalar da yapabilecekleri ifade edilebilir. Çünkü Yâfes Çelebi, Câlud ve Üzeyir Bey'in yapmış olduğu icatlar, bir yandan sonu gelmeyen tutkularının birer vasıtası olarak değerlendirilebilirken diğer yandan mühendislik tasarımları ve girişimcilik becerileri olarak da gözlemlenebilmektedir.

Çoklu zekâ kuramına göre zekâ tek bir yapıdan meydana gelmemektedir. Aksine birbirinden bağımsız farklı şekillerde gelişmekte ve bireyler üzerinde farklı algılar oluşturabilmektedir (Gardner, 1999). Bireyler tek bir durum ya da olay karşısında yine farklı yorumlar geliştirebilmektedirler (Altan, 2012). Çalışmada bu farklı yorumlar “bilim ve tekniğin gelişimi ve insanî erdemlerin dönüşümüne yönelik bulgular”, “tarihi süreç içerisinde girişimci fikirlere yönelik bulgular”, “halk kültürü ve sözlü geleneğe yönelik bulgular” ve “ironik unsurlara yönelik bulgular” çerçevesinde incelenerek değerlendirilmiştir.

Bilim ve Tekniğin Gelişimi ve İnsanî Erdemlerin Dönüşümüne Yönelik Bulgular

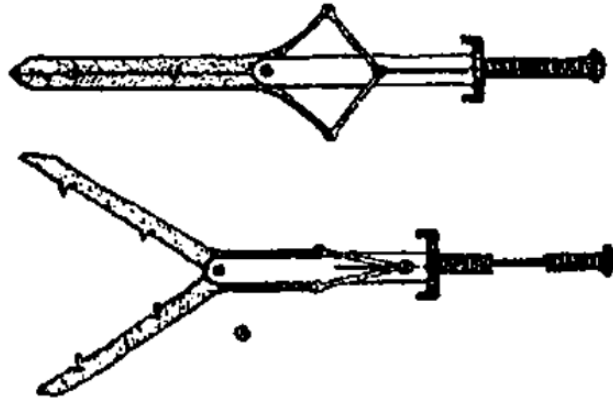
Bu başlık altında elde edilen bilgiler “Yâfes Çelebi (kılıç-düşâhi)”, “Câlud (devri daim makinesi)” ve “ahlakî ve insanî erdemler” olmak üzere toplamda üç alt başlıkta kategorize edilmiştir.

Yâfes Çelebi (Kılıç- Düşâhi)

Yâfes Çelebi genç yaşta kılıç dövme sanatına heves ederek demirciler çarşısında Zekeriya ustanın elini öper ve demircilik mesleğine başlar. Kısa süre içerisinde “Zülfikar²” dengi bir kılıç yapmayı başarır. Bu sayede demircilik mesleğinde büyük mesafeler kat eder. Hünerleri kısa sürede dilden dile yayılır. Bunun üzerine Yâfes Çelebi, şeyhin elini öper ve peştemalı beline bağlayarak bir dükkân açar. Ancak kısa bir süre sonra Yâfes Çelebi, insanlığın faydası ve hayatı kolaylaştırmak için icatlar yapmak yerine tabiatı kontrolü altına alacak ve bütün düşmanları ortadan kaldıracak savaş araçları yapmaya başlar. İlk olarak bir kılıç yapar ve bu tuhaf kılıcı dükkânına asar. Hatta yapmış olduğu alet ve makineleri topluma mâl etmeye çalışır. Fakat durum şeyhe bildirilince yaşlı adam örf ve adetlere karşı gelip zanaata bid'at karıştırdığı gerekçesiyle Yâfes Çelebi'yi meslekten atar:

“Şeyh, geleneksel usûlleri bırakarak bu mertlikle bağdaşmaz kılınca er meydanına sokan kalles ustanın suratına okkâlî bir tokat patlatıp gediğini iptal etti. Örf ve âdetlere karşı gelip zanaate bid'at getiren Yâfes Çelebi'nin peştemali belinden böylece çözüldü.” (s.11)

Meslekten atılmasına neden olan kılıcın şekli ve özelliği ile ilgili olarak bkz. Şekil 1.

Şekil 1

“İki elle kavranan bu silahın kabzası çekildiğinde namlusu tıpkı bir makas gibi ikiye ayrılıyor, hamle yapan rakip kılınca bu sayede karşılamakla kalmıyor, kabza itilir itilmez kapanan namludaki kancalar sayesinde onu yakalıyordu da. Böylece zapt edilen rakip silahı kırmak ya da hasmın elinden düşürmek için, kılınca eksenini etrafında çevirmek yetiyordu.” (s.11)

² Hz. Ali'nin kılıcıdır. İki parçalı, çatal anlamına gelir.

Görüldüğü üzere kurgunun içerisinde kılıcın işlevi ve özellikleri ayrıntılı olarak verilmiştir. Kılıcın yanı sıra diğer makine ve aletlerin de roman içerisinde ayrıntılı bir şekilde verildiği görülmektedir. Hatta bu makine ve aletlerin planlamaları, hesaplamaları ve yapımı krokileriyle birlikte en ince ayrıntılarına kadar romanda ele alınmıştır. Dolayısıyla alet ve makinelerin teknik yönleriyle işlevini gerçekçi bir şekilde yerine getirdiği görülmektedir. Fakat yapılandırmacı yaklaşımda da olduğu gibi yazar, okurun bu süreçte anlatılan her şeyi tek doğru olarak kabul etmesini istemez. Aksine aktif bir okur olmasını ve dikkatli okumalarla kendi doğrularını bulmasını bekler.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre okuma sürecinde bireylerin metni çeşitli şekillerde yorumlaması ve öznel çıkarımlarda bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla okurun Yâfes Çelebi'nin tasarısı olan makine ve aletlerle ilgili bölümleri bir kurgu içerisinde okurken aynı zamanda onlar üzerinde değerlendirmelerde bulunması gerektiği ileri sürülebilir. Yazarın metinde ele aldığı makine ve aletlerin bir kısmı anlatıldığı üzere hiyel ilminden ziyade hayali ürünlerdir. Aletlerin çalışması için doğaüstü güçlere ihtiyaç duyulur:

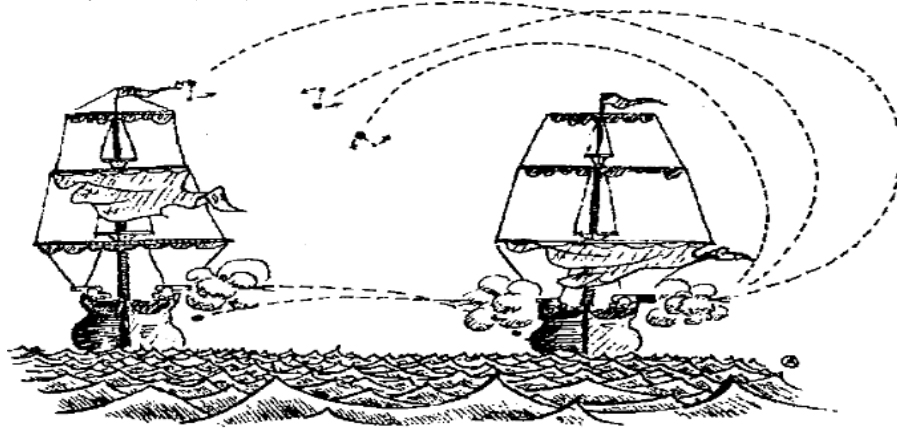
“Makinanın sırrı, eninde sonunda şu iktidar taşına gelip dayanıyordu.” (s.82)

Görüldüğü üzere metne eleştirel yaklaşmadığı takdirde okurun kendisini yazarın oyunu içerisinde bulabileceği açık bir şekilde görülmektedir. Karakterler makinanın çalışması için olağanüstü güçlere sahip olan iktidar taşına ihtiyaç duyarlar. Anlatı içerisinde bu anlayışlarını da inanarak sürdürürler. Dolayısıyla bu süreçte okurdan aktif bir okuma gerçekleştirilmesi, anlatılanlara hemen itimat etmemesi ve makineler üzerine fikirler yürütebilmesi beklenmektedir.

Yapılandırmacı öğrenme kuramının en önemli unsurlarından birisi de bireylerin öğrenme süreçlerinde aktif olabilmeleridir (Ada ve Keskinlikç, 2006). Bu durum okuma süreci için de geçerlidir. Aktif okumalar üst düzey düşünme becerilerine katkı sağlamakta, bireylerin meseleler üzerinde analizlerde bulunmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle okuma sürecinde okurun kalıcı ve tek yönlü anlam arayışından vazgeçerek derin yapıyı keşfetmesi gerekmektedir. Dolayısıyla okurun Yâfes Çelebi'nin icat etmiş olduğu Düşâhiyi de bu bağlamda okuması isabetli olacaktır.

Düşâhi, anlatıya göre içinde bulunulan yüzyılın teknolojisinden çok daha ileri seviyede bir teknolojiye sahiptir. Ancak düşâhi ile ilgili anlatılanlar bilimsellik çerçevesinde değerlendirildiğinde fizik kanunlarına göre imkânsız olarak görülen bir hareket ivmesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Düşâhinin hareket ivmesi aşağıdaki çizimde de görüleceği üzere gemiden düz bir şekilde ateşlenmesine rağmen yukarı doğru bir ivme kazanarak tam tersi bir istikamete doğru gidebilmektedir. Romanda düşâhinin hareket ivmesinden şu şekilde bahsedilmektedir:

“Bu top, isteğe ve amaca göre gülleleri hem düz hem de kavisli atabiliyor, böylece hem öndeki hem de arkadaki hedefleri vurabiliyordu.” (s.33)

DÜŞÂHİNİN MERMİ YOLLARI

Şekil 2

Şekil 2’de yer alan örnekte de görüldüğü üzere topların hareket ivmesi fizik kurallarına aykırı bir şekilde hareket etmektedir. Ancak yazar, kurguya içerisinde bunu mümkünmüş gibi ele almaktadır:

“Eğer hedef sancaktaysa, iskele tarafındaki düşâhiye, palankete denilen, zincirlerle birbirine bağlı iki gülle konuyordu! Barut hakkı fazla olan alt namlu üsttekenden biraz daha uzun olduğu ve kendisinden fırlayan küçük gülle, üst namludan fırlayan büyük ve dolayısıyla ağır gülleden daha hızlı gittiği için, büyük güllenin çevresinde dönmeye başlayarak ona geriye doğru bir kavis veriyordu. Böylece palankete, atıldığı geminin direkleri üstünden uçup, tıpkı Güney Kitası yerlilerinin bumerang denen mızrağı gibi atıldığı yönün tam arkasındaki hedefi vuruyordu.” (s.33)

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere okur, romanda kendisini serüvenin akışına bırakarak anlatılanlara inanmayı tercih edebileceği ve yüzeysel bir okuma gerçekleştirebileceği gibi anlatıdaki derin yapıyı keşfetmeye yönelik bir okuma da gerçekleştirebilir. Bu bağlamda metinde tek bir gerçekliğin olmadığı ve metnin anlam katmanlarından oluştuğu fark edilmektedir. Nitekim roman, her bireyin kendi gerçeğini ön bilgileri ve deneyimleri çerçevesinde ortaya koyarak farklı okumalar gerçekleştirebileceği bir yapıya sahiptir. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşım ilkeleri doğrultusunda metinde disiplinler arası bir anlayışın hâkim olduğu da anlaşılmaktadır. Özellikle düşâhinin hareket ivmesi disiplinler arası bir anlayışla ele alındığında fizik kurallarına aykırı bir şekilde hareket ettiği açık bir şekilde görülmektedir (Kırbaşoğlu Kılıç ve Bayram, 2014). Bu nedenle okurun gerçek bilgiye keşfetme yoluyla ulaşması gerekmektedir. Metin içindeki derin yapı keşfedildikçe bireydeki özgüven artacak ve çok boyutlu okumalar gerçekleştirebilecektir (Adams, 1968).

Câlud (Devri Daim Makinesi)

Benzer aktif okumaların Câlud'un devri daim makinelerinde de yapılabileceği görülmektedir. Bireylerin bu bölümde de kendilerine sunulan bilgiyi olduğu gibi kabullenmemeleri ve yorumlarını önceki bilgileriyle bütünleştirerek okumaları isabetli olacaktır (Gün, 2011). Çünkü anlatıda yazarın doğrudan anlattıklarının yanı sıra yaratıcı okumalar gerektiren ima ve çağrışım yapılan fikirler vardır (Adams, 1968). Bu nedenle yazarın yapılandırmacı yaklaşımda olduğu gibi okurdan sorgulama ve düşünmeyle ulaşılabilen fikirler üretmesi beklediği görülmektedir (Kasap, 2019). Metinde ulaşılan her yeni anlam, yapılandırmacı yaklaşım açısından bireylerin öznel gerçekliğini keşfetmelerine imkân sağlayabilecek bir durum oluşturmaktadır. Dolayısıyla Câlud'un devri daim makinesinin de bu durumu oluşturacak etkenlerden birisi olduğu söylenebilir.

Câlud, hiçbir yakıt almadan sonsuza kadar çalışabilecek bir makine yapmak ister. Klasik enerji kaynakları yerine olağanüstü bir enerji kaynağı kullanmayı hayal eder. Böylelikle "bir savaş gemisinin çarklarını, zırlı arabaların tekerleklerini sonsuza kadar döndürebil(eceğine)" inanır (Anar, 2008). Fakat yerçekimi ve merkezkaç kuvvetlerini temel alarak yapmış olduğu devri daim makinesi, Newton hareket³ yasalarıyla çelişir ve çalışması başarısız olur. Fakat Samur ve Yağmur Çelebiler, bu başarısızlığın nedenini Câlud'a kabul ettiremezler:

"Calûd, yarısı kurşun yarısı tahta olan bir çubuğun, tam ortasından bir mil geçirildiğinde ve ağır taraf üste geldiğinde asla dengede duramayacağını, tahtaravallide olduğu gibi kurşunlu tarafın daima altta kalacağını söylüyordu. İşte devri daimin sırrı da buradaydı. Ağır taraf alta geldiğinde derhal hafiflemeli, hafif olan kısım da ağırlaşmalıydı. Samur ve Yağmur Çelebilerin bunun mümkün olduğunu ama sürekli harekete yol açmayacağını söylemelerine rağmen o, Nuh dedi peygamber demedi." (s.95)

Görüldüğü üzere Calûd, devri daim makinesinin sürekli hareket edebilmesi için bir kuvvetin ona etki etmesi gerektiğini göz ardı etmektedir. Ancak bir tekerleğe ilk hareket verildiğinde tekerleğin bir süre döndüğü, fakat çok geçmeden dönen tekerleklerin hava çekimi ve sürtünme nedeniyle hızını yitirdiği ve dönüş enerjisini kaybederek durduğu bilimsel olarak bilinen bir gerçektir (Bostan Sarıoğlu, 2014).

Bu bilgiler ışığında okurun anlatıda Câlud'un yapmayı hayal ettiği devri daim makinesine eleştirel bir şekilde yaklaşması gerekmektedir. Nitekim anlatıda Câlud'un devri daim makinesinde yerçekimi kanununun, sürtünme kuvvetinin ve Newton'un hareket yasasının dikkate alınmadan planlandığı görülmektedir. Bu nedenle aşağıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere Câlud'un beklentileri bir türlü gerçekleşmemektedir:

"Tekerleği yeniden gözden geçirdiğinde en ufak bir imalat hatasının bile olmadığını gördü. Sonuç başarısızdı." (s.79)

Câlud, kendisine göre kusursuz bir imalat ürünü ortaya koyduğu düşüncesindedir. Fakat icatlarını bilimsellik çerçevesinde gerçekleştiremediği için her seferinde başarısızlıkla karşılaşmaktadır. Nitekim Câlud yalnızca imalattaki kusursuzlukla ilgilenmekte ve tekerleğin çekim yasasına göre hareketini dikkate almamaktadır. Fakat buluşların kusursuz bir şekilde gerçekleşebilmesi için tüm olasılıkların hesaplanması ve bütün faktörlerin göz önünde bulundurulması defalarca denenmesi gerekmektedir.

Bilimsellik tek yönlü düşünceyle değil, sistematik bir bilgi birikimiyle gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla okurun, sorunun kaynağını iç dünyasında aktif bir okur olarak çözüme ulaştırabilmesi için ön bilgilerine dayanarak çıkarımlarda bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Okur, bir icadın gerçekleşme sürecinin yalnızca imalatla alakalı olmadığını fark etmelidir. Ayrıca çeşitli faktörlerin icattaki işlevselliği etkilediğini gözlemleyebilmelidir. Öyle ki yapılandırmacı yaklaşım kapsamında gerçekleştirilen okumalarda bireylerin metne eleştirel bir şekilde yaklaşabilmeleri beklenmektedir (Aytan, 2014). Bu sebeple romanda okurdan beklenen yazarın ürettiği kurmaca gerçekliğini fark etmesi ve metne eleştirel bir şekilde yaklaşabilmesidir.

³ Newton hareket yasası: Bir cisim üzerine dengelenmemiş bir dış kuvvet etki etmedikçe, cisim hareket durumunu (durağanlık veya sabit hızlı hareket) korur (Bostan Sarıoğlu, 2014).

Ahlâki ve İnsanî Erdemler

Bu başlık altında elde edilen bilgiler “Yâfes Çelebi”, “Câhud” ve “Üzeyir Bey” olmak üzere toplamda üç alt başlıkta kategorize edilmiştir.

Okurun metni teknik ve mekanik boyutlarının yanı sıra ahlâki ve insanî erdemler boyutuyla da değerlendirebileceği ifade edilebilir. Çünkü olaylar, mucitler tarafından icat edilen makine ve aletler çerçevesinde gelişse de bu makineler aslında insanın iç dünyasını yansıtan bir araç niteliği taşımaktadır. Makine ve aletlerin üretilme ve kullanılma amaçları dikkate alındığında insanoğlunun sahip olduğu güç ve hırs duyguları belirgin bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla okurun, Yâfes Çelebi ve Câhud’un savaş makineleri üretme heveslerini insanî erdemlerden uzaklaşma olarak yorumlayabilecekleri ileri sürülebilir. Bu düşünceyi oluşturan başlıca etken ise 2019 Türkçe dersi öğretim programında “erdemler” temasının zorunlu temalar arasında yer almasıdır (MEB, 2019). Öyle ki okurun “erdemler” teması aracılığıyla erdemli ve erdemsiz davranışları daha rahat bir şekilde fark edebileceği muhakkaktır. Bu bağlamdan hareketle Yâfes Çelebi ve Câhud’un hallerindeki değişimler “erdemler” açısından ele alınmaya değer bulunmuştur.

Yâfes Çelebi: Yâfes Çelebi’nin erdemlerinden uzaklaşma süreci demircilik mesleğinde geleneğe karşı gelmesi ve zanaata bid’at karıştırmayla başlar. Ardından Yâfes Çelebi’nin kişiliği sonu gelmeyecek olan bir iktidar hırsıyla dolar ve kendisine güç kazandıracak savaş makineleri yapmaya koyulur. Bu makinelerin hırsı zamanla öz varlığı haline gelir:

“İktidar makinesi dediği şey, yani onun öz varlığı, sonu gelmez isteklerle büyüdükçe tutkuları da devleşmiş, bu yüzden o, nefret ettiği zaafalarını ortadan kaldırarak benliğindeki son insanca kırıntıları da yok etmişti. (...) O tabiatın kuvvetlerine hükmetmeye çalışmış, ama aynı kuvvetler onu, yarattığı canavarın içinde kısırmışlardı” (s.64)

Görüldüğü üzere Yâfes Çelebi’nin geliştirmeye çalıştığı savaş makineleri onun içerisindeki insanî duyguları yok etmiş ve tutkularının esiri haline getirmiştir. Dolayısıyla makinelerin Yâfes Çelebi üzerinde oluşturduğu etki, okur tarafından 21. yüzyılın teknolojisi üzerinden eleştirel bir düşünceyle okunabilecek bir niteliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde de teknolojinin Yâfes Çelebi gibi insanoğlunun vazgeçilmez tutkusu haline gelerek insanı zaafıya yöneltmeye başladığı yadsınamaz bir gerçektir.

Câhud: Câhud da ustası Yâfes Çelebi gibi hırslarına kapılmış bir mucittir. Câhud’un erdemlerden uzaklaşması ise Yâfes Çelebi’den habersiz hiyel ilmini öğrenip projelerini insanlardan intikam almak için kullanmaya başlamasıyla gerçekleşir. Fakat Câhud, ustası Yâfes Çelebi gibi hırslarından tövbe ederek arınmaz. Aksine içindeki kötülük her geçen gün daha da alevlenir. Gece gündüz demeksizin hayalini kurduğu makine projeleriyle uğraşır. Bu hırslar içerisinde de can verir.

Üzeyir Bey: Üzeyir Bey, Câhud’un “yılan projesi” için yetiştirdiği ve onu intikam makinesine dönüştürmek için uğraştığı çırağıdır. Fakat Üzeyir Bey, Câhud’un kendisini korkunç silah projesinin bir parçası haline dönüştürmeye çalıştığını fark eder ve projeden vazgeçer. Onu bu düşünceye sevk eden başlıca etken ise makineden bir yılan yapma projesinin kendisine güç katmaktan ziyade kendisini yok edeceğini anlamasıdır. Zira Üzeyir Bey, iktidar arzusunun kendisini yok etmeye yetecek kadar büyük olduğunun idrakindedir:

“Bu korkunç ıslığı iştir iştir canavarı tasarlayan zavallı hiyelkâr kendisinin, aslında yılanın bir parçası olduğunu anladı. Canavar onun zihninde değil, asıl o, canavarın içindeydi. Çılgık atmaya bile mecali kalmayan bu zavallı hiyelkârın pişman ruhu (...) çaresizlik içinde, zihnindeki bu karanlıkta oturup onca debdebe ve şaşaa arasında ağlamaya başladı. Hiçkırıkları artınca içindeki sesi işitti” (s.128-129)

Görüldüğü üzere insanoğlu içinde biriktirmiş olduğu iktidar ve güç arzularını makineler üzerinden yürütmeye çalışmaktadır. Câhud gibi bir karaktere sahip olanlar bunu fark edememekte ve her geçen gün hırslarının esiri olmaya devam etmektedir. Fakat Yâfes Çelebi ve Üzeyir Bey gibi kimseler, Câhud’un aksine kibirlerinin kendilerini tüketmeye başladığını fark ettikleri andan itibaren pişmanlık duymakta ve hırslarından vazgeçmektedirler. Dolayısıyla anlatının insanî ve erdemler boyutuyla da okura çok yönlü fikirler sunabildiği görülmektedir. Bu çerçevede metin içerisinde okurlardan beklenen, mucitlerin yapmış oldukları icatların insanî erdemlere muhtaç olduğunu fark edebilmeleridir. Nitekim yazar, okurun çok yönlü bir okuma gerçekleştirebilmesi için metinde mucitlerin yaptıkları davranışları ne eleştirmekte ne de övmektedir. Aksine tarafsız bir duruş sergileyerek söylenenin ardındaki söylenmeyeni okurun öznel görüşlerine bırakmaktadır.

Tarihî Süreç İçerisinde Girişimcilik Becerisine Yönelik Bulgular

Romanda III. Selim döneminden II. Meşrutiyet’e kadar geçen süreç içerisinde esnafların çırak yetiştirme usullerine ve kendi içlerinde yer alan hiyerarşilerine (çırak-kalfa-usta) yönelik bilgiler verildiği görülmektedir. Bu bağlamda romandan elde edilen bilgiler ışığında meslekî yeterliliklerin seviye ve içerikleri hakkında ve girişimci çabalarıyla ilgili bilgi sahibi olmak da mümkündür. Ayrıca Osmanlı padişahlarının ve devlet adamlarının yenilikçi düşüncelerine yönelik bilgilerle gerek sosyokültürel alanda gerek ekonomi, askerî ve idarî alanda karşılaşmak mümkündür. Dolayısıyla romanda yenilikçi fikir ve girişimlere açık olan

padişahların ve usta-çırak ilişkisiyle yetişen mucitlerin yeni ürünler ortaya koyma çabaları üzerinde yoğun bir şekilde durulduğu görülmektedir. Bu çerçevede romanda Osmanlı Devleti ile ilgili farklı ve eleştirel yorumların geliştirilebileceği düşünülmektedir. Bunların başında da girişimcilik becerisi yer almaktadır. Girişimcilik becerisine yönelik kazanımlar Avrupa ve Amerika'da olmak üzere pek çok ülkenin eğitim politikalarında önemli roller oynamıştır (Tarhan, 2017). Bu nedenle anlatının bireylerde girişimcilik ruhu ve girişimcilik becerilerine yönelik katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir. Öyle ki postmodernist eğitim bireylerin değişime ve gelişime hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmesini, yeri geldiğinde kritik kararlar alabilmesini ve sosyal çevrelerinde karşılaştığı durum ve olayları yorumlayarak birbirleriyle ilişkilendirebilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle romanda ele alınan mucitlerin yenilikçi fikirlerinin ve bu fikirleri geliştirebilme çabalarının girişimcilik becerileriyle ilişkilendirilebileceği anlayışı hakim olmaktadır.

Roman girişimcilik boyutuyla değerlendirildiğinde, anlatının III. Selim (1789-1807)'den II. Abdülhamit (1876-1909)'e kadar olan geniş bir dönemi kapsadığı görülmektedir (Özgün, 2012). Sözü edilen padişahların en önemli özelliklerinin yeniliğe ve girişimciliğe açık kişilikler olduğu görülmektedir. Romanda adları geçen III. Selim, II. Mahmut, Abdülmecid, Abdülaziz ve II. Abdülhamit gibi padişahlar yaptıkları ıslahat ve yeniliklerle göze çarpılmaktadırlar. Ayrıca yenilik yanlısı tavırları onları bilim alanında da öncü kişilikler haline getirmektedir. Yâfes Çelebi'nin icatları bu sebeple padişah ve devlet adamları tarafından incelenmekte ve tecrübe edilmeye değer görülmektedir:

Yâfes Çelebi *“duyduklarına inanamıyordu: İcadlarının incelendiğini, tecrübe edilmeye değer görüldüğünü, bunun için her bir silahtan birer örnek hazırlaması gerektiğini, yapacağı masraflar için de kendisine iki bin kuruş ödenek verileceğini söylüyorlardı.”* (s.44)

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere Yâfes Çelebi'nin girişimci çalışmaları padişah ve devlet adamları tarafından desteklenmiştir. Bu çerçevede girişimcilik ruhuna sahip bireylerin romanı okurken icatlar ve keşifler üzerinden iç dünyalarında yaratıcı fikirler üretebilecekleri düşünülmektedir. Girişimcilik, çevredeki fırsatları fark etme ve fark edilen bu fırsatlara yönelik planları faaliyete geçirme uğraşı olarak kabul edilmektedir (Çetinkaya Bozkurt, 2011). Dolayısıyla mucitlerdeki yenilikçi fikirler, öğretim programı kapsamında kazandırılan beceriler aracılığıyla okurun zihin dünyasına yeni zenginlikler kazandırabilecek niteliklere sahiptirler (Tarhan, 2019). Bu nedenle girişimcilik yalnızca işin gerçekleştirilmesi değil, aynı zamanda fırsat arayışları, riskleri ve fikri gerçeğe dönüştürmek için gösterilen çabadır (Tarhan, 2020). Benzer çaba ve riskleri göze almalar karakterlerde de belirgin bir şekilde görülmektedir. Yâfes Çelebi'nin sürekli olarak yeni tasarımları üzerine fikirler yürütmesi ve onları hayata geçirmek için fırsatlar yakalamaya çalışması girişimcilik fikri açısından önemlidir:

“Akli fikri, akıllara durgunluk veren tasarımlarını gerçekleştirmekteydi” (s.12)

Görüldüğü üzere Yâfes Çelebi sürekli olarak gerçekleşmesi pek mümkün görülmeyen hayaller kurmaktadır. Fakat hayallerinin peşinden giderek projelerini gerçekleştirmeyi başarmaktadır. Debbâde de gerçekleştirdiği bu projelerinden bir tanesidir.

Debbâde projesi hem karada hem de denizde ilerleyebilen bir savaş aracıdır. Bu aracı yapabildiği takdirde Ordu-yu Hümayûn'nun zaferden zafere koşacağına inanmaktadır. Bu nedenle debbâdenin gücünü ortaya koyabilmek için uygun fırsatlar kollar ve finansman kaynakları bulmaya çalışır:

“Ordu-yu Hümayûnu zaferden zafere koşturacak olan, üstelik bitmesine ramak kalmış debbâde (...) tamamlanmıştı. Ayrıca Yâfes Çelebi, debbâbenin gücü ve imkânlarının gözler önüne serileceği bir gösterinin ayrıntılarını bile hazırlamıştı. (...) Padişah efendimizin ve devlet ricalinin hazır bulunacağı bu gösteri Kâğıthane'de yapılacak, otuzbeş yiğidi taşıyan debbâde, kös, kudüm, nekkâre ve çiftenara feryatları eşliğinde, gülbank çekilip dualarla suya inecek, dereyi geçerken bir yandan da topunu ateşleye ateşleye karşı kıyadaki temsili palangaya hücum edecekti. (...) Bu muhteşem gösteriyi seyrederken gözleri yaşaran padişah efendimiz de, hem Zencefil Çelebi'yi hem de debbâdeyi yapan hiyel ustasını çağırıp elini öptürecek, onlara en âlâsından birer hilat giydirecekti.” (s.23-24)

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere Yâfes Çelebi, girişimcilik becerisiyle şimdiye kadar tasarlanmamış bir proje için yalnızca yaratıcı düşünceler üretmekle kalmaz aynı zamanda ürününü sunmak için çeşitli yollar da arar. Girişimcilik yalnızca işin gerçekleştirilmesi değil, bundan daha fazlasıdır. İnsanların zor, kaos ya da belirsizlik olarak nitelendirdiği durumlarda fırsatları görme ve fırsatları avantaja çevirerek ürününü ortaya koyma çabasıdır (Tarhan, 2017). Bu nedenle Yâfes Çelebi'deki girişimci yaklaşımların, yapılandırıcılık bağlamında okurda önemli etkiler yaratacağı muhakkaktır. Bunların başında okurun dinamik bir vizyon geliştirmesi, değişim ve yaratma gücü ortaya koyması gelmektedir.

Okur üzerinde önemli etkiler geliştireceği düşünülen bir diğer karakter Câlud'tur. Câlud, Yâfes Çelebi gibi girişimcilik becerileriyle sürekli olarak devri daim makinesi üzerine fikirler geliştirmeye çalışmaktadır. Câlud istediği projeyi gerçekleştirebilirse yalnızca iş üreten bir makine değil aynı zamanda kuvvet üreten bir makine ortaya koymayı başarabilecektir:

“Devri daim makinası fikri günden güne sabitleşiyor, büyüdükçe büyüyordu. Neresinden bakılırsa bakılsın bu mesele çok önemliydi. Çünkü herhangi bir aygıt, sözgelimi bir buhar makinesi, yakıt olarak tabiiattaki bir kuvveti yani ateşi kullanırdı. Oysa devri daim makinesi değil bu kuvveti kullanmak, tam tersine onu üretti.” (s.82)

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere farklı düşünme yeteneği, girişimci ruhun tetiklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Tarhan, 2020). Bu nedenle Yâfes Çelebi ve Câlud’un içinde buldukları çağa göre farklı fikirler üretebilen girişimci kişilikler olarak nitelendirilmesi mümkündür. Bu durumdan hareketle okurun da girişimcilikle ilgili farklı bakış açılarına ulaşması ihtimal dahilindedir. Nitekim postmodern anlatıda yazar, metin içinde birtakım boşluklar bırakmakta ve bireyler bu boşlukları yapılandırarak kendi iç dünyalarında yeniden dizayn etme imkânı bulabilmektedirler. Bu nedenle yazar tarafından girişimcilik üzerine oluşturulan fikirlerin farklı şekillerde girişimci becerilere dönüştürülebileceği düşünülmektedir. Bireyden bireye farklılıklar gösterebilecek olan bu girişimcilik fikirleri okuyucunun ön bilgilerine, hayal gücüne ve birikimine bağlı olarak değişkenlik göstereceği muhakkaktır. Fakat bu bireysel farklılıklar hem yapılandırmacı yaklaşım açısından hem de postmodernist romanlar açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle okurların bireysel farklılıklarını ortaya koyma açısından çeşitli imkânlar sağlayan postmodernist romanların girişimcilik becerisi açısından dikkate değer bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Halk Kültürü ve Sözlü Geleneğe Yönelik Bulgular

İhsan Oktay Anar, anlatısında sözlü geleneğe, halk kültürüne, masal ve meddah öykülerine yönelik pek çok unsur kullanmıştır. Bu unsurlar yapılandırmacı yaklaşım bağlamında ele alınarak okumalar gerçekleştirildiğinde bireylerin halk kültürüne dair farkındalıklar kazanacağı düşünülmektedir (MEB, 2019). Fakat bireylerin bu süreçte daha aktif çabalar göstermesi gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü halk kültürü ve sözlü geleneğe ait anlatıların yer aldığı metinler, klasik romanlardaki gibi kesin ve net ifadeler içermemektedir. Aksine ima edilen ve çağrışımlarda bulunulan menkıbe ve rivayetlere dayanmaktadır. Dolayısıyla okurun anlatılanları dikkatli bir şekilde okuması gerekmektedir. Özellikle yazarın rivayetlere dayalı anlatımı karşısında sorgulayıcı tavırlar sergilemesi gerekmektedir. Nitekim yazarın mübalağa sanatına ve masalsi unsurlara başvurması nedeniyle romanda geçen bir olay, anlatının farklı yerlerinde farklı şekillerde yorumlanabilmektedir (Yalçın, Çelik, 2005). Bu nedenle okurun rivayete dayalı anlatılara eleştirel yaklaşması ve sorgulayıcı olması gerekmektedir. Bunların başında meddah tarzı anlatım gelmektedir.

Romanda geleneksel anlatı türleri arasından meddah tarzının yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Yazar, sanki karşısında bir dinleyici kitlesi varmış gibi okura hitap etmekte ve anlatıyı rivayetlere dayandırarak anlatmaktadır:

“Çeşm-i Elâ Süleyman Dede Efendi’nin rivayet ettiğine göre, Kabakçı Vakası sırasında kapısını penceresini sıkı sıkıya kapatan Yâfes Çelebi, bir mum ışığı altında kendisini istida yazmaya vermişti” (s.36)

“Büyük İskender’in ele geçirip kaybettiği iktidar taşının durduk yerde yok oluvermesine dair daha bir nice rivayet ve hikâyet vardır ki, hepsi anlatılsa bir kitap olur.” (s.75)

“Ahırkapı delilerinden Çapraz Beşir Efendi’den nakledildiğine göre...” (s.20)

Alıntılarda da görüleceği üzere romanda sözlü geleneğe dair bir anlatım biçimi kullanılmıştır. Hikâyeler rivayetlere dayandırılarak okura aktarılmıştır. Ayrıca romanda yoğun bir konuşma havasının hâkim olduğu görülmektedir. Rivayetleri aktaran kişilerin romanın anlatıcısı konumunda oldukları anlaşılmaktadır. Bu süreçte okurun romanda farklı bir anlatım biçiminin kullanıldığını fark etmesi ve bu anlatım biçimine karşı sorgulayıcı yaklaşması gerekmektedir. Çünkü *Kitab-ül Hiyel* romanı postmodernist unsurlara sahip bir romandır. Bu yönüyle geleneksel roman türlerinden ayrılır ve konuşma üslubuna yakın bir anlatım biçimini benimser.

Yazarın romanda “masal, efsane, menkıbe, halk hikâyesi ve meddah hikâyesi gibi farklı türlerin içeriksel ve biçimsel özelliklerinden” faydalandığı görülmektedir (Özdemir, 2013). Ayrıca olaylar rivayete dayandığı için kesin bilgiler içermediği ifade edilebilir. Örnekte görüleceği üzere aynı olay, farklı kişiler tarafından farklı değerlendirmelere tâbi tutulabilmektedir:

“Yâfes nam çelebi Tophanevi idi, bedesten esnafları onun Saraçhaneli olduğunu nice sonra tellallarla ilan ve defterlerde beyan etmişlerse de sonuçta taşralı değil İstanbullu idi. Kazasker’deki demirciler çarşısında, Sultan Abdülaziz devri saltanatlarında bile onun adını hatırlayan ustalar çıkmıştı. (...) Kılınc dövme sanatında asrının pîri kabul edilen Hacıkadınlı merhum Deli Bekir’den ikinci kalfası Kul Rıza’nın naklettiğine göre Yâfes Çelebi, daha ter bıyıklı, ayva tüylü, paluze tenli bir delikanlı iken kılınc dövme sanatına heves etmiş ve bunun için demirci çarşısında Zekeriya Ustanın elini optükten sonra çıraklığa kabul edilmişti” (s.10)

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere anlatıda belirsizlik hâkim olduğu için okurun rivayetlerdeki benzerliklere ve farklılıklara dikkat etmesi ve eleştirel bir şekilde yaklaşması gerekmektedir. Yapılandırmacı öğrenme felsefesine göre okumanın bilgi odaklı değil, beceri ve dikkat odaklı bir şekilde yürütülmesi

gerekmektedir (Karadüz, 2010). Bu nedenle bireylerin okuma sürecinde metindeki anlatıyı dikkatli bir şekilde takip etmeleri gerekmektedir. Postmodernist eğitim anlayışına göre bilgi geçicidir ve farklılaşabilme durumu her zaman vardır. Dolayısıyla romandaki rivayetlere dayalı anlatım biçiminin bireyleri sabit ve kalıplaşmış fikirlerden uzaklaştırarak farklı bakış açıları geliştirmelerine katkı sağladığı ileri sürülebilir.

İronik Unsurlara Yönelik Bulgular

Bu başlık altında elde edilen bilgiler “modern dünya ironisi” ve “geleneksel dünya ironisi” olmak üzere toplamda iki alt başlıkta kategorize edilmiştir.

Modern Dünya İronisi

Romanda birçok yerinde modernleşmeye dair ironik unsurların kullanıldığı görülmektedir. Romanda hem modernleşme ideolojisi hem de modernleşme karşısında yer alan ideolojinin ironisi yapılmıştır. Metin yapısökümüne uğratılarak tek anlamlılıktan uzaklaştırılmıştır. Böylelikle bireylere metin üzerindeki anlamları yeniden yapılandırma ve söylenenin ardında söylenmeyi bulma imkânı verilmiştir. Bu bağlamda okurdan beklenen kurmaca içindeki gerçekliğin güncel hayattaki yaşam biçimleri ve kişilerle ne kadar uyumlu olduğunu zihninde yapılandırması ve eleştirel bakış açısıyla geliştirebilmesidir. Bu çerçevede Yâfes Çelebi'nin icat etmiş olduğu makinelerle doğanın güçlerini emri altına alma arzusu da yapısökümüne uğratılarak eleştirel yorumlara imkân tanımaktadır.

Yâfes Çelebi, hiyel ilmi sayesinde makineleri çalıştıran gücün insanın emri altına gireceğine inanır. Makinelere hükmederek doğanın güçlerini emri altına alma hayalleri kurar. Fakat yazar, burada bilimle ve teknolojik gelişmelerle dünyanın düzenini kontrol altına almaya çalışan anlayışa ironik bir üslupla yaklaşır. Yâfes Çelebi, tahtelbahir ile daha ilk denemesinde kurmayı unuttuğu saati yüzünden su yüzeyine çıkması gereken ânı doğru tahmin edemediği için kalyona çarpar ve ölümle burun buruna gelir:

“Dün geceden kurmayı unuttuğu saati durmuştu. Artık denizin dibinde zamanı kestirmesine olanak yoktu. Öyle bir telaşa kapılmıştı ki ne yapacağını bir türlü kestiremiyordu. Sonunda, güneş doğduğundan bu yana ne kadar zaman geçtiğini düşünüp vaktin 8.48 olduğunu tahmin ederek saatini yeniden ayarladı. Ancak bunun doğru olma ihtimali elbette ki çok fazla değildi.” (s.61-62).

Görüldüğü üzere Yâfes Çelebi'nin daha saatine dahi hükmedemezken tabiata hükmetmeyi istemesi ironik bir durum oluşturmuştur. Dünyanın öznesi olmaktan ziyade nesnesine dönüşmüştür:

“O, Dünya'daki bütün güçlerin ve fiillerin öznesi olmak peşinde koşmuş, (...) Dünya'yı ve içindekileri de bir makinaya dönüştürmeye çalışmıştı. Fakat (...) öz varlığı, sonu gelmez isteklerle büyüdükçe tutkuları da devleşmiş, bu yüzden o, nefret ettiği zaaflarını ortadan kaldırarak benliğindeki son insanca kırıntıları da yok etmişti.” (s.64)

Okurun buradaki ironik durumdan çok yönlü bir bakış açısı geliştirebileceği ve anlamı yapısökümüne uğratabileceği ifade edilebilir. Çünkü metinde kullanılan ironik durum bir yandan insanoğlunun mutlak gerçekliğe bilimle ulaştığı fikrini verirken diğer yandan doğanın ve insanoğlunun dengesini bozan asıl unsurun bilime duyulan aşırı güven olduğu fikrini vermektedir. Bu nedendir ki okur için yapılandırmacı yaklaşımda da olduğu gibi tek bir gerçeklik yoktur. Gerçekler bir bütün halindedir. Ayrıca anlatının kahramanları klasik romanlardaki gibi okuru büyük beklentilere sokacak erdemlere ve becerilere sahip değildir (Güzel, 2019). Aksine zaaflarına yenik düşebilen zayıf kimselerdir. Kahramanların her davranışı okur tarafından her zaman örnek alınabilecek niteliklere sahip değildir. Bu nedenle okurun anlatıdaki kahramanların güçlü ve zayıf yönlerini ayırt edebilmesi ve eleştirel fikirlerle değerlendirmesi gerekmektedir.

Geleneksel Dünya İronisi

Romanda modern yaşantılar kadar geleneksel yaşantıların da ironik bir dille ele alındığı görülmektedir. Bunların başında genelensel dünyanın oluşturmuş olduğu hurafeler ve asılsız inanışlar gelmektedir. Yazar, Yâfes ve Zencefil Çelebilerin debbâde yapımındaki asılsız inanışlarını şu şekilde vermektedir:

“Dökümcü bu hatadan, ikide bir işine karışan ve kendisine ayak bağı olan Yâfes Çelebi'yi sorumlu tutuyor, beriki ise onu, bakırın kalayla yeterince karışmamasına sebebiyet vermekle ilham ediyordu. Nihayet kabak Zencefil Çelebi'nin kafasında patladı ve yeni bir döküm işine girişmesi için yüzotuzyedeki kuruşa zorla razı edilen dökümcüye bu miktarı ödemek zorunda kaldı. Paralan tükendiğinden artık hiçbir hata yapmamaları gerekiyordu. Bu yüzden bir üfürükçü tutuldu, tuncun kıvama gelmesini engelleyen bütün büyüler ve nazarlar bu adam sayesinde defedildikten sonra, erimiş maden kalıba döküldü.” (s.23)

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere yazar, üfürükçü sayesinde büyü ve nazarın ironik bir dille def edildiğini iddia eder. Bu nedenle okurun metne eleştirel bir şekilde yaklaşması ve olayları sorgulayarak metinde ilerlemesi gerekir. Nitekim yazar, okurlardan yazılanlara farklı açılardan bakıp çok yönlü düşünme esasına göre okuma yapmalarını beklemektedir (Kasap, 2019).

Yazar devlet kurumlarının işleyişindeki bürokratik yozlaşmaları, halk ve devlet kademeleri arasındaki kopuklukları da ironik bir dille ele almıştır. Bu nedenledir ki Yâfes ve Zencefil Çelebi, padişaha ulaşmak için türlü prosedürleri yerine getirmelerine rağmen amaçlarına ulaşamazlar. Fakat bir şekilde Babîâli aracılığıyla debbâdeden padişahın da haberdar olmasını isterler. Bu nedenle birtakım gerekli prosedürleri yerine getirerek harç, bahşiş ve kulluk akçesi gibi bürokratik işlemler için yüklü miktarda harcama yaparlar. Fakat aradan haftalar ve aylar geçtikten sonra dertlerini sadrazama ulaştıran Zencefil Çelebi'nin aldığı yanıt oldukça şaşırtıcı olur:

“Sadrazam amedî kalemine bir yazı yazdırmış ve müneccimbaşıdan bir zayıce, yani evrakları okumak için eşref saati bildiren resmî bir yazı istemişti. (...) Evrakların okunacağı eşref saat, bir sonraki ayın yirmibirine düşen cuma günüydü. Fakat cuma günleri tatil olduğundan müneccimbaşıdan bir zayıce daha istendi. Sonunda iş uzadıkça uzadı.” (s.26)

Görüldüğü üzere devlet kurumlarında üst düzey yöneticilere ulaşmanın zorluğu ve yöneticilerin sergilemiş oldukları tavırlar ironik bir şekilde ele alınmıştır. Okurun bu ironiyi eleştirel bir şekilde yorumlaması, halk ve devlet ricali arasındaki uçurumu çeşitli boyutlarıyla zihninde yapılandırması amaçlanmıştır. Bu sayede romanda yapılan ironi ile söylenenden daha yoğun bir manaya ulaşabilme imkânı elde edilmiş olmaktadır.

SONUÇ

Yapılandırımcı yaklaşımda metni anlama yerine bireylerin anlama becerilerini geliştirmeye önem verilmektedir. “Bu yaklaşıma göre anlama sürecinde bütün zihinsel beceriler devreye girmekte, yeni bilgiler bireyin ön bilgilerinin ışığında incelenmekte ve yeniden anlamlandırılmaktadır” (Lüle Mert, 2018). Dolayısıyla okur, metindeki anlatıyı olduğu gibi özümsememekte, aksine zihninde yapılandırarak eleştirel okuma yöntemi ile geliştirmekte ve anlamlandırmaktadır. Benzer şekilde *Kitab-ül Hiyel* romanında da bireyler, metni yapılandırımcı yaklaşımda olduğu gibi zihinde yapılandırılarak çoklu anlam katmanları içerisinde okumakta ve derin yapıdaki anlamı keşfedebilmeye çalışmaktadırlar. Okur, yapılandırımcı yaklaşımdaki gibi metni birikimine ve hayal gücüne dayalı olarak somutlaştırmakta ve yazarın eksik bıraktığı yerleri iç dünyasında tamamlamaktadır.

Bu çerçevede *Kitab-ül Hiyel* romanında birbirlerini izleyen üç kuşak mucidin hayat hikâyeleri ve projelerini hayata geçirme çabalarının yanı sıra metnin derin yapısında da farklı anlamların yüklü olduğu görülmektedir. Yapısalcılara göre yazar, metni ortaya koymasının ardından metne müdahale ederek onu tamamlama ya da açıklama konusunda hak iddia etmez (Güçlü Avcıoğlu, 2015). Aksine okur, iç dünyasında metne her türlü itirazı yapabilir, istediği yeri istediği gibi değiştirebilir, isterse kendine ait bölümler ekleyebilir (Tural, 2005).

Bu doğrultudan hareketle çalışmada roman kurgusunun merkezinde her ne kadar mucitler tarafından yapılan makineler ve teknolojik yenilikler yer alıyor olsa da modern dünyanın insanı dönüştürdüğüne dair anlamların da edinilebileceği görülmektedir. Ayrıca okurun metne sorgulayıcı ve eleştirel bir şekilde yaklaşması gerektiği anlayışı da hâkim olmaktadır. Çünkü mucitler tarafından icat edilen makine ve aletler projeleriyle, tasarımlarıyla ve krokileriyle bilimsellik çerçevesinde verilmiş olsa da bilimselliğe aykırı bir şekilde dönüştürüldüğü tespit edilmiştir. Dolayısıyla okurun metne eleştirel bir şekilde yaklaşması ve dönüştürülen gerçekleri ön bilgileriyle yeniden anlamlandırması gerektiği anlaşılmaktadır.

Romanda mucitlerin çevrelerindeki fırsatları fark ederek yenilikçi fikirlerle hareket etmelerinin girişimcilik eğitimi ve girişimcilik becerileri açısından önemli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim çalışmada yazarın icatlar ve keşiflerle ilgili metin üzerinde bıraktığı boşluklar, okurun girişimcilik ruhuyla bağlantı olarak doldurulabileceği anlayışı hâkim olmaktadır. Yapılandırımcı yaklaşıma göre okur, ön bilgileri ve hayal gücünün genişliği ölçüsünde metni yapılandırabilmekte, aktif bir okuma gerçekleştirebilmekte ve girişimci fikirler öne sürebilmektedir.

Romanda sözlü geleneğe, halk kültürüne ve meddah öykülerine yönelik anlatı biçimlerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle meddah tarzı anlatım biçiminin romanda yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla okurun meddah tarzı anlatım biçiminde aktif bir okur olması gerektiği anlayışı hâkim olmaktadır. Çünkü roman, klasik anlatılardaki gibi kesin ve net ifadeler içermemektedir. Aksine ima edilen ve çağrışımlarda bulunulan menkıbe ve rivayetlere dayanmaktadır. Bu nedenle okurun anlatılanları dikkatli bir şekilde okuması ve rivayetlere dayalı anlatımı karşısında sorgulayıcı tavırlar sergilemesi gerekmektedir. Öyle ki yazarın rivayete dayalı anlatısında bir olayı farklı şekillerde anlatarak okurun dikkatini ölçmek istediği anlaşılmaktadır.

Romanda hem modernleşmenin hem de geleneğin ironisi yapılmıştır. Bu nedenle okurun metni tekdüze bir anlamdan uzaklaştırarak çok yönlü bir bakış açısıyla anlamlandırabileceği düşünülmektedir. Ironi

“anlamsal derinlik yaratmak ve birden fazla duygu ve düşünceyi aynı anda yansıtmak” için kullanılan bir tekniktir (Güçlü Avcıoğlu, 2015). Dolayısıyla okurun metindeki ironik unsurları zihninde yapılandırarak anlamlandırıldığında metne daha fazla derinlik kazandırabileceği düşünülmektedir. Bu çerçevede hem yapılandırmacı hem de postmodernist eğitim anlayışının araştıran, sorgulayan olaylar karşısında yorum yapabilen, ön bilgilerinden hareketle değerlendirmelerde bulunabilen, eleştirel yaklaşımlarda bulunan ve orijinal fikirler üreten bireyler yetiştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır. *Kitab-ül Hiyele* romanı da bu doğrultuda değerlendirildiğinde yapılandırmacı yaklaşıma ve Türkçe eğitimine katkı sağlayabileceği düşünülen bir eser olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ada, S. ve Keskinlik, K. (2006). Eğitimin temel kavramları. Ş. S. Erçetin & N. Tozlu (Ed.), *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Adalı, O. (2010). *Etkileşimli ve eleştirel okuma teknikleri*. İstanbul: Toroslu Yayın.
- Adams, P.J. (1968). *Creative reading, international reading association*. Boston.
- Akpınar, B., Çakmak, Z. ve Kara, C. (2010). Postmodernizmin ilköğretim 6. sınıf ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programına yansımaları, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), 2, 137-160.
- Anar, İ. O. (2008). *Kitab-ül Hiyele*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslanargun, E. (2007). Modern eğitim yönetimi anlayışına yönelik eleştiriler ve postmodern eğitim yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50, 195-212.
- Aytan, N. (2014). Okuma çeşidi olarak yaratıcı okumaya genel bir bakış. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 5, 651-667.
- Bostan Sarıoğlu, A. (2014). Fen bilgisi öğretmen adaylarının Newton'un hareket kanunları ile ilgili kavramsal anlamalarının karşılaştırılması, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3,1, 44-49.
- Brooks, J. G. ve Brooks M.G. (1999). *In search of understanding the case for constructivist classrooms*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York, NY, USA: Routledge.
- Çetinkaya Bozkurt Ö. (2011) *Dünyada ve Türkiye'de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler ve Öğretim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gardner, H. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books.
- Derrida, J. (2008). "Difference" (Çev: Ö. Sözer) *Toplumbilim*, 51-65.
- Güçlü Avcıoğlu, A. (2015). *Türk romanında modernizmden postmodernizme geçiş*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gün, M. (2011). *Yapılandırmacı eğitim modeliyle ilköğretim ikinci kademe Türkçe dersi okuma becerilerinin kazandırılmasında karşılaşılan sorunların analizi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güneş, F. (2009). Türkçe öğretiminde günümüz gelişmeleri ve yapılandırıcı yaklaşım. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (11), 1-21.
- Güneş, F. (2013). Türkçe'de metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 11, 603-637.
- Gürol, M. (2002). Eğitim teknolojisinde yeni paradigma: oluşturmacı, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 159-183.
- Güzel, E. (2019). Postmodernizm, ironi ve birey ilişkisine Tutunamayanlar ve Benim Adım Kırmızı üzerinden kısa bir bakış. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 5, 11, s. 99-123.
- Hill, D., McLaren, P., Cole, M. ve Rikowski, G. (2002). *Marxism against postmodernism in educational theory*. Oxford: LexingtonBooks.
- Jonassen, D. H. (1991). Objectivism versus constructivism: Do we need a new philosophical paradigm? *Educational Technology Research and Development*, 39(3), 5-14.
- Karadüz, A. (2010). Yapılandırmacı paradigma bağlamında Türkçe derslerinde öğrenme ortamları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 14, s.135-154.
- Kasap, D. (2019). *Yaratıcı okuma-yaratıcı yazma çalışmalarının yaratıcı okuma, okuduğunu anlama, yazma ve yaratıcı yazma erişimine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Kırbaçoğlu Kılıç, L. ve Bayram, B. (2014). Postmodernizm ve eğitim. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3/1, 368-376.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis an introduction to its methodology*. USA: Sage Publications.
- Kökten, H. (2013). Postmodernizm ve eğitim. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Liotard, F.J. (2000). *Postmodern Durum*, (Çev: Ahmet Çiğdem). Ankara: Vadi Yayınları.
- Lüle Mert, E. (2018). Türkçe eğitiminde yapılandırmacı yaklaşım bağlamında anlama eğitimi, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20/1, 306-323.
- Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2006). *Designing qualitative research*. California: Sage Puplication.
- MEB. (2005). *İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları*, Ankara.

- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayinevi.
- MEB. (2019). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı (1-8. Sınıflar)*. Ankara.
- O'leary, Z. (2004). *The essential guide to doing research*. London: SAGE Publications Ltd.
- Özdemir, G. (2013) *İhsan Oktay Anar'ın romanları*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özgün, E. (2012). *İhsan Oktay Anar'ın romanlarına yeni tarihselci bir yaklaşım*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Payne, G. ve Payne, J. (2004). *Key concept in social research*. London: Sage Publication. Revival at aintab. (April, 1903), *Missionary Herald*, 99, s.162-163.
- Sencer, M. ve Sencer, Y. (1978). *Toplumsal araştırmalarda yöntem bilim*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını.
- Senemoğlu, N. (2004). Eğitim psikolojisi, gelişim, öğrenme, öğretim. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tarhan M. ve Kılıç F. (2017) Sosyal Bilgiler Eğitimi'nde Girişimcilik Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Kullanılabilecek Kaynaklar Bibliyografyası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 1974-1993.
- Tarhan, M. (2019). MEB 2023 eğitim vizyonu çerçevesince Türkiye'de girişimcilik eğitiminin geleceğine yönelik bir değerlendirme. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 667-682.
- Tarhan, M. (2020). *Girişimcilik becerisine giriş*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Tezcan, M. (2002). *Postmodern ve Küresel Toplumda Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tural, S. (2005). Üstkurmaca Bir Metin: Kayıp Hikayeci, *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, 20, 159-171.
- Tural, S. (2014). *Dilin söylem inşası. Türk edebiyatına yapısalcı bir bakış*. Türk Dili, ss.25-28.
- Uslu Çetin, O. ve Özdemir, M. (2019). Postmodernizmin Eğitim Yönetimindeki İzlerinin Fenwick English Üzerinden Değerlendirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 52 (2), 547-575.
- Ün Açıkgöz, K. (2005). *Aktif Öğrenme*, İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Watkins, R., West Meiers, M ve Visser, Y. (2012). *A guide to assessing needs: Essential tools for collecting information, making decisions, and achieving development results*. Washington DC, USA: The World Bank.
- Watson, J. (2008). Yapılandırmacı Eğitim ve Öğrenme Zorlukları. (Çev., Y. Kızılabdullah). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 49 (2), 357-369.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zafer, E. (2013). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarının anlam bilgisi yönünden incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.